

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО
БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

31 август 2010 г. – ВАРИАНТ 2

УВАЖАЕМИ ЗРЕЛОСТНИЦИ,

Тестът съдържа **41 задачи** по български език и литература. Задачите са **три вида**:

- задачи с избираем отговор;
- задачи със свободен отговор;
- задача за създаване на аргументативен текст.

Първите 33 задачи (от 1. до 33. включително) в теста са от затворен тип с четири възможни отговора, обозначени с главни букви от А до Г, от които само един е верен. Отговорите на тези задачи отбелязвайте с черен цвят на химикалката в **листа за отговори**, а не върху тестовата книжка. Отбелязвайте верния отговор със знака **X** в кръгчето с буквата на съответния отговор. Например:

(A) (~~B~~) (B) (G)

Ако след това прецените, че първоначалният отговор не е верен и искате да го поправите, запълнете кръгчето с грешния отговор и отбележете буквата на друг отговор, който приемате за верен. Например:

(A) (●) (~~B~~) (G)

За всяка задача трябва да е отбелязан не повече от един действителен отговор. Като действителен отговор на съответната задача се приема само този, чиято буква е отбелязана със знака X.

Отговорите на задачите със свободен отговор (от 34. до 40. включително) се отбелязват в предоставения свитък за свободните отговори. Четете внимателно инструкциите! Срещу номера и главната буква на съответната задача/на съответното подусловие напишете верния отговор.

Аргументативния текст напишете в **свитъка за свободните отговори** на предвиденото за това място.

ПОЖЕЛАВАМЕ ВИ УСПЕШНА РАБОТА!

1. В кой от редовете е допусната правописна грешка?

- А) гъсталак, фармацевт, пейзажист
- Б) безскрупулен, непишеш, младостта
- В) усмивам, бодър, овладявам
- Г) сценарий, детайл, полилей

2. В кой ред всички думи са написани правилно?

- А) подскок, подкова, поддръжка
- Б) конна, съкровенна, ранна
- В) поизмеря, поисуша, поизчерпя
- Г) расходка, растеж, разхубавея

3. В коя от подчертаните думи е допусната правописна грешка?

Добронамереността (А) и създаването (Б) на доверие са задължителни (В) в изграждането на успешни съпругески (Г) взаимоотношения.

4. В кое от изреченията е допусната правописна грешка?

- А) Най-малкият участник в състезанието беше едва осемгодишен.
- Б) На юбилейния концерт беше поканен световно известен певец.
- В) Единият от заподозрените вече се водеше безследно изчезнал.
- Г) Обявиха свободно работно място за касиер-домакин.

5. В кое изречение НЕ е допусната правописна грешка?

- А) Не напразно му отнеха правото да шофира.
- Б) Той пропиля възможността, нежелаейки да поеме отговорност.
- В) Новите ученици се оказаха изключително невъзпитани.
- Г) Не довиждам от известно време и това ме притеснява.

6. В коя от подчертаните думи е допусната граматична грешка?

Учителят (А), който (Б) учениците посочиха за фаворит, получи над десет букета (В) от своите (Г) възпитаници.

7. В кое от изреченията е допусната граматична грешка?

- А) Няколко ученика поискаха промяна в правилата на играта.
- Б) Надяваме се да открием колко предмета са били откраднати.
- В) Отидохме с няколко приятели на малка екскурзия.
- Г) Той връчи отличията и на двата отбора.

8. В кое от изреченията НЕ е допусната граматична грешка?

- А) Дватама представителя на училищното настоятелство не взеха думата.
- Б) Поръчах дузина стола, за да има за всички посетители.
- В) Организирах специално посрещане на завърналите се четирима войници.
- Г) Не беше ясно колко камиони бяха минали на годишен технически преглед.

9. В кое от изреченията е допусната пунктуационна грешка?

- А) Слязоха долу, минаха през гората, която още не беше се раззеленила, и излязоха на пътя, чийто край не се виждаше в мрака.
- Б) Големият бариерен риф, който е най-голямата, коралова система в света, е обявен за едно от седемте природни чудеса на планетата.
- В) Той не се изказа положително за младежа само защото в сърцето му се таеше люта ревност и го гризеше дълбока завист.
- Г) Шибил, страшният хайдутин, когото заптиета и кърсердари търсеха под дърво и камък, слизаше от планината и отиваше да се предаде.

10. В кое изречение НЕ е допусната пунктуационна грешка?

- А) Можех да изкатеря скалата, въпреки че никои не искаше от мен подобни геройства.
- Б) Отидох при директора и си признах всичко макар че ме беше страх от решението му.
- В) Макар че знаеше че трябва да дойде по-рано, той закъсна с повече от два часа.
- Г) Да взема всичките си семестриални изпити беше моя основна житейска цел.

11. В кой ред отношението между двойката думи е различно от отношението в другите двойки?

- А) нощ – тъмнина
- Б) ден – светлина
- В) лято – море
- Г) зима – студ

12. В кой ред изразите НЕ са синоними?

- А) бял ден – щастлив живот
- Б) куха глава – глупав човек
- В) канцеларски плъх – опитна мишка
- Г) лебедова песен – последна изява

13. В кой ред фразеологичното словосъчетание е различно по смисъл от останалите?

- А) вода хорото
- Б) свиря първа цигулка
- В) слагам си главата в торбата
- Г) командвам парада

14. В кой ред фразеологичните словосъчетания НЕ са синоними?

- А) гледам през розови очила – гледам през черни очила
- Б) любимец на боговете – галеник на съдбата
- В) между два огъня – между Сцила и Харибда
- Г) показвам си зъбите – показвам си ноктите

15. Коя от изброените творби е разказ?

- А) „Един убит”
- Б) „Стария музикант”
- В) „През чумавото”
- Г) „Елате ни вижте!”

16. От кое стихотворение са стиховете?

*В прозореца свециите бледни
целуват ледени цветя
и в своята кратка красота
цветята се топят безследно...*

- А) „Зимни вечери”
- Б) „Прозорец”
- В) „Сиротна песен”
- Г) „Сенки”

17. Кой е авторът на стиховете?

*Туй слушам се, откак съм на света!
Се туй ругателство ужасно, модно,
се тоя отзив, низка клевета,
що слетя всичко мило нам и родно.*

- А) Христо Ботев
- Б) Иван Вазов
- В) Пенчо Славейков
- Г) Пейо Яворов

18. Катерина и Рафе Клиниче са герои от творба на:

- А) Елин Пелин
- Б) Димитър Димов
- В) Йордан Йовков
- Г) Димитър Талев

19. Коя от изброените личности присъства в Гео-Милевата поема „Септември”?

- А) Патриарх Евтимий
- Б) Отец Паисий
- В) поп Андрей
- Г) Презвитер Козма

20. Галерия от типове и нрави български в турско време е подзаглавие на:

- А) „Под игото”
- Б) „Железният светилник”
- В) „Чичовци”
- Г) „Бай Ганьо”

21. Коя от посочените идеи утвърждава разказът „Занемелите камбани” от Елин Пелин?

- А) Всички хора са грешници, поради което Бог ги наказва.
- Б) Майчината обич е свята и е способна да стори чудо.
- В) Богатството е благословено, а бедността е прокълната.
- Г) Милосърдието на Божия служител е причина за чудодействие.

22. Кой от изброените разкази от Йордан Йовков обвързва правенето на добро с естетизирането на труда?

- А) „Последна радост”
- Б) „Другоселец”
- В) „Серафим”
- Г) „Песента на колелетата”

23. Какъв образ на жената е представен в стихотворението „Потомка” от Елисавета Багряна?

- А) Стихотворението откроява образа на жената като пазителка на домашното огнище.
- Б) Творбата разкрива образа на жената като свободолюбива и непокорна личност.
- В) Лирическият текст очертава образа на жената, която е подвластна на мъжа.
- Г) Произведението представя образа на жената, извършила тежък грях.

24. В кой ред всички стихотворения са написани от Пейо Яворов?

- А) „Градушка”, „Заточеници”, „Пловдив”
- Б) „Маска”, „Сенки”, „Стон”
- В) „Сиротна песен”, „Сенки”, „Стихии”
- Г) „Песента на човека”, „Черна песен”, „Две хубави очи”

25. Какво е подчертаното изразно средство?

*Те вървят върху сребърен път
и под мрежа от сребърни клони,
посребрени листа се отронват,
дъждове от листа ги валят.*

- А) метонимия
- Б) метафора
- В) оксиморон
- Г) литота

26. Лирика се отнася към елегия така, както проза към:

- А) стихотворение
- Б) роман
- В) лирическа миниатюра
- Г) сонет

27. В кой ред НЯМА излишно понятие?

- А) повест, ода, сонет
- Б) балада, роман, пътепис
- В) елегия, балада, сонет
- Г) поема, елегия, разказ

Прочетете текста и изпълнете задачите към него (от 28. до 34. включително).

Дяволското гърло е пропаднала пещера, която е формирана в резултат на пропадаването на земните пластовете. Пещерата е разположена на два километра северно от Триград в Триградското ждрело в Родопите. Основната ѝ част е заета от

голяма зала, в която се намира най-високият подземен водопад на Балканския полуостров.

Името на пещерата идва от формата на бившия вход (сега изход), наподобяваща дяволска глава. Пещерата се е получила от река, падаща под земята от 42 метра височина, образувайки огромна зала, наречена Бучащата зала. Дължината ѝ е 110 метра, ширината е 40 метра, а височината ѝ достига до 35 метра. Това е най-голямата зала в българските пещери след входната зала на Деветашката пещера – в нея може да се побере катедралата „Александър Невски”. В пещерата се влиза през изкуствена галерия с дължина 150 метра, през която се достига до основата на водното течение. Оттук 301 стъпала нагоре извеждат покрай подземния водопад през стария вход до повърхността. На близо 400 метра от входа на Дяволското гърло водите на подземната река се губят в галерия. След 210 метра подземната река напуска пещерата и излиза отново на повърхността.

В тази пещера зимува най-голямата в България и на Балканите колония на пещерния дългокрил прилеп. Това е вид дребен бозайник от семейство Гладконоси прилети. Видът се среща в Африка, в Австралия, в Япония, в Китай и на други места. В България е разпространен в цялата страна и е най-често срещаният вид прилеп в пещерите. Издръжлив летец е и често се храни на голямо разстояние от убежището си.

28. Текстът е:

- А) художествен
- Б) официално-делови
- В) разговорен
- Г) научнопопулярен

29. Коя е темата на текста?

- А) Пещерите в България
- Б) Пещерният дългокрил прилеп
- В) Дяволското гърло и нейните обитатели
- Г) Подземният водопад

30. Кое от посочените твърдения е вярно според текста?

- А) Дяволското гърло е пропадна пещера, която е формирана в резултат на издигането на земните пластове.
- Б) Името на пещерата идва от формата на бившия вход (сега изход), наподобяваща дяволска глава.
- В) Пещерата се е получила от река, падаща над земята от 24 м височина.
- Г) В тази пещера зимува най-малката в България колония на пещерния дългокрил прилеп.

31. Кое от посочените твърдения е вярно според текста?

- А) Дължината на Дяволското гърло е 110 метра, а височината ѝ достига до 35 метра.
- Б) 301 стъпала извеждат покрай водопада през новоизградения вход до повърхността.
- В) Най-високият подземен водопад на Балканския полуостров е извън пещерата.
- Г) В пещерата се влиза през изкуствена галерия с ширина 150 метра.

32. Кое от посочените твърдения НЕ е вярно според текста?

- А) Пещерата е разположена на два километра южно от Триград в Триградското ждрело в Родопите.
- Б) Основната ѝ част е заета от голяма зала, в която се намира най-високият подземен водопад на Балканския полуостров.
- В) В Дяволското гърло зимува най-голямата в България и на Балканите колония на пещерния дългокрил прилеп.
- Г) На близо 400 метра от входа на Дяволското гърло водите на подземната река се губят в галерия.

33. Думата *ждрело*, употребена в текста, означава:

- А) планинска теснина, обградена от стръмни склонове
- Б) висок планински връх
- В) пещера, в която има подземен водопад
- Г) място, където река се влива в море

34. За подусловия А и Б работете с текста от страница 4.

- А) Разделете текста на смислово обособени части. Формулирайте темата на всяка една от тях и я запишете в свитъка за свободните отговори.
- Б) В свитъка за свободните отговори запишете сбито и кратко (в резюме) основното в съдържанието на текста.

35. За всяко празно място изберете най-уместната от думите и я запишете срещу съответната буква в свитъка за свободните отговори.

Нобеловите награди(А) всяка година на хора с(Б) принос за развитието на обществото. Наградите започват да се раздават съгласно(В) на Алфред Нобел, шведски индустриалец и изобретател на динамита.(Г) му са свързани с шока от пораженията, до които е довело неговото изобретение.

- А) се представят, се присъждат, се даряват
- Б) невероятен, изключителен, неповторим
- В) завещанието, указа, закона
- Г) стимулите, заповедите, подбудите

36. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете правилните форми на думите, поставени в скоби.

- А) съществително име
Двамата (участник) нямаше къде да седнат, защото липсваха два (стол).
- Б) членувана форма
Чакаха (истински) господар на (замък), който великодушно беше решил да посети (техен) малък град.
- В) местоимение
Вече не чакаха (никой) – бяха твърде уморени, за да очакват (някой).
- Г) учтива форма
Вие, госпожо, сте (подготвен) по този въпрос, но не сте (оценен) високо и затова не сте (приет).

37. В текста са пропуснати пет запетаи. Препишете текста в свитъка за свободните отговори, като поставите пропуснатите запетаи.

Всеки производител който сложи логото на Българския държавен стандарт задължително ще спазва технологията. Тя изисква българското кисело мляко да е само от свежо прясно мляко без да са добавени в него сухи продукти съгъстителни оцветители или консерванти.

38. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква попълнете местата за писане така, че да се запази отношението:

А) светлина – мрак

1. война –

2. бездействие –

Б) птица – ято

1. – книга

2. дърво –

39. Свържете името с литературната творба, от която е всяка от героините. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете заглавието на творбата.

А) Пауна

„Гюпюн“

Б) Стоилка

„Индже“

В) Сулгана

„Задушница“

Г) Ирина

„Железният светилник“

40. Открийте какви тропи и фигури са подчертаните изрази и ги напишете срещу съответната буква в свитъка за свободните отговори.

Той беше безстрашив. Той беше готов сто пъти да умре (А) на кръста Христов, да гори кат Хуса (Б) или кат Симона за правдата свята (В) да мре под триона.

41. Прочетете откъса от повестта „Чичовци” на Иван Вазов и в свитъка за свободните отговори напишете аргументативен текст в обем до 4 страници на тема *Словото за свободата*. Преди текста отбележете жанра му – интерпретативно съчинение или есе.

Учител Гатю се беше изкачил на един голям камък, който наричаха „Волът”.

– Даскале, кажи слово оттам – извика Иван Бухалът.

– Върху кое?

– За което щеш – обади се Головратът.

– За греха на Адам и Ева – рече Мирончо и се изсмя.

– За победения Никифора – обади се Хаджи Смион и погледна убийствено иронически Йотата (Хаджи Смион беше вещь в българската история, с която се беше запознал само чрез песента „Поискал гордий Никифор”).

– За малкия пост, дето иде – каза предпазливият Хаджи Атанасия, защото се боеше от такива песни, които можеха да му донесат беда на главата.

– За свободата – извика господин Фратю, като бутна учителя и се качи той на „Волът”.

– За свободата, за свободата! – всички извикаха с възторг, защото господин Фратю минуваше за пръв оратор.

Господин Фратю се одушеви, устреми ръце и очи към небето и настръхна, и с една театрална поза започна тържествено-високопарно, в тона на оная епоха:

– Братя! Въздухът трепери! Балканът се тресе и доловете ехтят от реванието на балканския окован лев! Liberté, O, Liberté! Ще дойде време и ти да царуваш в тия прекрасни места, дето се вей инферналний полумесец на нашия петвековен неприятел и тиранин! Скоро по величествените върхове на тая стара майка (той посочи Стара планина), дето се е проливал цели столетия българска кръв, ще се развее гордий пряпорец на българския герой, внук на славния Крума, Асеня и Симеона; вече пукна първата пушка на нашето Liberté, а знаете ли какво казва нейний гръм? – Ставайте, храбри българи! Доста робство и тиранство! Братя! Въздухът трепери!...

– Да живеј България! – извика възторжено учител Гатю.

– Даскале, хай на конака с мене, вика те боят! – каза някой груб глас по турски. Всички с ужас се отстраниха пред запитието, което се промъкна между тях.